

УДК 349.3

ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Смєсова В. Л.,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
канд. екон. наук, доцент*

Маценко Ю. В.,

*студентка Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

Сьогодні в Україні дуже актуальною є проблема пенсійного забезпечення, вирішення якої важливе для підтримання фізіологічно достатнього життєвого рівня пенсіонерів, які потребують хоча б мінімальних пенсійних виплат, та для забезпечення високих пенсій тим категоріям пенсіонерів, які мають значний трудовий стаж. Відповідно ефективність пенсійної системи є соціально важливою, оскільки торкається життєво важливих інтересів населення. Основним механізмом розв'язання зазначеної проблеми є пенсійна реформа, необхідність проведення якої підкріплюється також демографічною ситуацією в Україні, відповідно до якої щорічно збільшується кількість пенсіонерів при зменшенні чисельності неінституційного населення. І одночасно важливим є реформування системи соціального страхування в цілому, ефективність якого стосується усіх без виключення верств населення.

Соціальне забезпечення (соціальний захист) – це організаційно-правова діяльність держави, спрямована на матеріальне забезпечення населення в разі настання соціальних ризиків (хвороби, інвалідності, старості, втрати годувальника, безробіття, нещасного випадку на виробництві тощо).

Сучасна система пенсійного забезпечення України не надає людині гарантій щодо високого рівня виплат по досягненні нею пенсійного віку, оскільки наявний низький розмір обов'язкових пенсійних відрахувань та несприятлива демографічна ситуація (низький рівень народжуваності, високий рівень смертності, значний обсяг міграції населення).

Криза державної пенсійної системи сьогодні значною мірою полягає не тільки в самій системі пенсійного забезпечення, а також і в законодавстві, яким вона регламентується. До проблем пенсійного забезпечення слід віднести: значний дефіцит Пенсійного фонду, який частково компенсується з Державного бюджету; неврахування наяв-

них фінансових джерел при індексації пенсій; низький розмір мінімальної пенсії порівняно з прожитковим мінімумом для непрацездатних осіб; несвоєчасну сплату страхових зборів, що призводить до заборгованості з виплати пенсій.

Від рівня розвитку та функціонування пенсійної системи безпосередньо залежить добробут і соціальний статус непрацездатних громадян, частка яких у загальній структурі населення невинно зростає, що зумовлено процесом старіння населення. В Україні функціонування системи пенсійного забезпечення є неефективним, оскільки вона транслює низький рівень життєзабезпечення непрацездатних громадян, несправедливість щодо розміру виплат у сфері пенсійного забезпечення, дефіцит бюджету пенсійного фонду¹.

Національна пенсійна система знаходиться на черговому етапі реформування, який передбачає запровадження другого рівня загальнообов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування та подальший розвиток солідарної пенсійної системи й недержавного пенсійного забезпечення. Успішне функціонування всіх трьох рівнів вітчизняної пенсійної системи сприятиме формуванню ефективної моделі пенсійного забезпечення населення країни.

Законодавчі реформи пенсійної системи розпочалися з прийняття Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який набув чинності 1 жовтня 2011 року. Зазначений Закон умовно включав дві частини: виявлення умов для впровадження та функціонування обов'язкового державного накопичувального страхування (другого рівня пенсійного наповнення); параметричні реформи системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування з метою стимулювання населення брати активну участь у пенсійному страхуванні (перерахунок і зміна формул розрахунку пенсій, збільшення страхового стажу). Одночасно метою пенсійної реформи є скорочення нерівності в пенсійному забезпеченні для різних категорій населення, в тому числі гендерної нерівності в трудових і соціальних правах.

В Україні одним із перших шляхів реформування стало підвищення пенсійного віку. На відміну від більшості постсоціалістичних країн, які збільшили пенсійний вік як для жінок, так і чоловіків на однакову кількість років (тобто залишили гендерний баланс незмінним або навіть дещо скоротили на користь жінок), в Україні прагнуть зрівняти чоловічий і жіночий пенсійний вік.

Ще одним зі шляхів реформування є зміна розрахунку пенсійної формули, а саме бази розрахунку – середньої зарплати, а також застосування не трудового, а страхового стажу при її обчисленні. Дані зміни були спрямовані на скорочення розриву між пенсіями тих, хто ви-

¹ Нікітчина О. В. Ефективна пенсійна реформа в Україні як запорука добробуту нації // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2013. – Вип. 1. – С. 35–39.

ходить на пенсію сьогодні, і наявних пенсіонерів. Оскільки розмір середньої заробітної плати в країні збільшується, зростання бази заробітної плати (перший елемент пенсійної формули) робить розмір пенсій «нових» пенсіонерів набагато вищим, ніж тих, хто вийшов на пенсію уже давно. Такий розрахунок є стимулом для пенсіонерів, які працюють¹.

На сучасному етапі реформування системи пенсійного забезпечення кардинальні зміни у зазначеній сфері стали результатом партнерства України з МВФ (International Monetary Fund). З останнім було укладено Меморандум про співпрацю, відповідно до якого уряд України повинен вжити заходів щодо реформування пенсійної системи шляхом внесення змін до відповідної законодавчої бази. Як відомо, пенсійні виплати гарантують матеріальну підтримку непрацездатних громадян та віддзеркалюють рівень і якість життя населення, а також створюють умови для економічної стійкості держави.

3 жовтня 2017 р. Верховна Рада України прийняла зміни до пенсійного законодавства, затвердивши законопроект № 6614 у другому читанні, що може бути охарактеризовано як початок нового етапу пенсійної реформи. Головні зміни торкнуться підвищення пенсійного віку та зміни розрахунку пенсійної формули, що матиме такі наслідки для населення України, як: введення вимоги щодо наявності у людини мінімального страхового стажу, впровадження щорічної індексації пенсій, підвищення мінімального розміру пенсії, скасування спеціальних пенсій для суддів, державних службовців, науковців та інших категорій.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема нестачі пенсійних внесків та катастрофічне зниження чисельності їх потенційних платників в Україні вимагають побудови нових принципів пенсійного забезпечення на основі обов'язкового запровадження системи накопичувальних рахунків, можливості «купівлі» недостатніх років страхового стажу, коригування пенсійного віку шляхом затвердження відповідного пенсійного законодавства в Україні. Зазначені методи дозволять зняти навантаження на Пенсійний фонд і Державний бюджет України, сформулюють передумови для забезпечення достатнього рівня життя майбутнім пенсіонерам.

¹ Руденко Я. П. Пенсійна реформа як базис становлення обов'язкового державного накопичувального страхування // Економіка та держава. – 2015. – № 7. – С. 87–90.